

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

**ТОШКЕНТ ВИЛОЯТИ ЧИРЧИҚ ДАВЛАТ
ПЕДАГОГИКА ИНСТИТУТИ**

Абдуллаева Гавхар Сапаровна

МАХСУС ВА ИНКЛЮЗИВ ТАЪЛИМДА АКТНИНГ ЎРНИ

МОНОГРАФИЯ

**“Mahalla va Oila” нашриёти
Тошкент – 2022**

КБК: 74.5

A 15

УЎК: 376:654

ISBN 978-9943-7730-0-4

Абдуллаева, Гавхар Сапаровна

Махсус ва инклюзив таълимда АКТнинг ўрни [Матн]:
монография / Г.С. Абдуллаева. – Тошкент: Mahalla va Oila, 2022. –
180 б.

Тақризчилар:

Ф.У. Қодирова – Тошкент вилояти ЧДПИ “Махсус педагогика” кафедраси мудири, п.ф.д., профессор.

З.Н. Мамаражабова – Низомий номидаги ТДПУ “Сурдопедагогика ва инклюзив таълим” кафедраси мудири, п.ф.д., профессор.

Ушбу монография Тошкент вилояти Чирчиқ давлат педагогика институти Илмий Кенгашининг томонидан 2021 йил 20 декабрь 5-сонли қарорига асосан нашрга тавсия этилган.

© Абдуллаева Г.С.

© “Mahalla va Oila” нашриёти, 2022.

МУНДАРИЖА

Кириш.....	5
I. МАХСУС ТАЪЛИМДА АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИНИ ҚЎЛЛАШНИНГ КОРРЕКЦИОН-ТАЪЛИМИЙ ИМКОНияТЛАРИ.....	7
I.1. Махсус ва инклюзив таълимда ахборот технологияларнинг мақсади вазифалари ва тамойиллари.....	7
I.2. Имконияти чекланган болалар учун коррекцион- ривожлантирувчи дарсларини ташкил этиш бўйича гигиеник стандартлар ва тавсиялар.....	14
I.3. Махсус таълимда ахборот технологияларни қўллашнинг асосий жиҳатлари.....	26
II. МАХСУС ТАЪЛИМДА АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИНИ ҚЎЛЛАШНИНГ АСОСИЙ ЖИҲАТЛАРИ.....	29
II.1. Имконияти чекланган болаларни ривожлантириш ва ижтимоийлаштиришда компьютердан фойдаланиш.....	29
2.2. Имконияти чекланган болаларни ўқитишда махсус техник воситаларни қўллаш.....	43
2.3. Имконияти чекланган болалар учун электрон дарсликлар	54
2.4. Имконияти чекланган болаларни коррекцион ўқитишда Интернет тармоғидан фойдаланиш.....	62
2.5. Имконияти чекланган болаларни масофавий ўқитиш инфратузилмасини яратишнинг асосий тамойиллари, усуллари ва босқичлари.....	66
2.6. Масофавий ўқитишда коммуникацияларнинг турлари.....	74
2.7. Махсус таълимда масофавий ўқитиш технологиясини танлаш омиллари	80
III. АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДАН Фойдаланган ҳолда амалга ошираладиган КОРРЕКЦИОН-ПЕДАГОГИК ИШ МАЗМУНИ.....	84
3.1. Тифлопедагогикада ахборот технологияларини қўллаш...	84
3.2. Сурдопедагогикада ахборот технологияларини қўллаш...	93
3.3. Олигофренопедагогикада ахборот технологиялари.....	100
3.4. Таянч-ҳаракат аппаратидаги бузилиши бўлган болаларни ўқитишда ахборот технологияларини қўллаш.....	110
Таянч-ҳаракат аппаратидаги бузилиш: тушунча, таснифлаш, даражалари.....	110

3.5. Таянч-ҳаракат аппаратидаги бузилиши бўлган шахсларни ўқитиш муассасаларида болалар билан ишлаш жараёнида АКТдан фойдаланиш.....	111
3.6. Аутизм синдромли болалар (АСБ) бўлган одамларни ўқитишда ахборот технологиялари.....	120
3.7. Логопедияда ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланиш тамойиллари, мақсади, вазифалари ва ташкилий жиҳатлари.....	133
3.8. Нутқида нуқсони бўлган болаларни ривожлантириш тизимини назорат қилиш, баҳолаш ва мониторинг қилишда ахборот ва коммуникацион технологиялардан фойдаланиш...	139
3.9. Нутқ бузилишларини бартараф этишга қаратилган тузатиш ишлари самарадорлигини ошириш учун ахборот технологияларидан фойдаланиш.....	143
Атама ва тушунчалар қисқа луғати.....	169
Адабиётлар.....	172
Илова.....	175

КИРИШ

Замонавий жамиятни ахборотлаштириш ахборот ва телекоммуникация технологияларининг кенг тарқалиши билан тавсифланади.

Ўқув курси мазмунини тизимлаштиришнинг асосий йўналишлари сифатида қуйидагилар танланган: ахборотлаштиришнинг моҳияти, мақсади ва хусусиятлари, ахборотлаштиришнинг техник воситалари ва технологиялари, ахборотлаштириш усуллари, ахборот муҳити ва ахборот маконини шакллантириш асослари, тингловчиларнинг касбий фаолиятида ахборот технологияларидан фойдаланишга тайёрилигини шакллантириш масалалари.

Ҳозирги кунда мамлакатимизда барча тоифадаги фуқаролар учун ахборотнинг очиқлиги ва ушбу ахборотни олишни ташкил этиш билан боғлиқ бўлган ахборот жамиятини ривожлантириш стратегияси амалга оширилмоқда. Шу сабабли, ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланиш таълимнинг устувор йўналишларидан бири ҳисобланади.

Ҳар бир жамиятда имконияти чекланган болаларни ўқитишнинг анъаналари ва илмий асосланган ёндашувларини ўз ичига олган махсус таълим майдони мавжуд. Ривожланишдаги қолоқлик боланинг жамиятдан "ажралиб қолишига" олиб келади. Ногиронлиги мавжуд бўлган шахсларнинг ижтимоий изоляцияланиши, аввало, жамият бундай болаларни қабул қилиши қийинлиги билан боғлиқ. Буни ўқув жараёнида махсус усул ва методлардан фойдаланишни кўзда тутадиган махсус ташкил этилган таълим ёрдамида бартараф этиш мумкин.

Давлат раҳбарининг 2020 йил 13 октябрдаги “Алоҳида таълим эҳтиёжлари бўлган болаларга таълим-тарбия бериш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ–4860-сонли қарори мамлакатимиз таълим тизимида жаҳон стандартлари асосида ислоҳатларнинг мақсадли ҳамда манзилли олиб борилишини долзарб масала сифатида кўндаланг қўйди.

Махсус таълимнинг маҳаллий тизимини мақсадли ва уюшган компютерлаштириш Ғарб мамлакатларига қараганда анча кеч йўлга қўйилмоқда. Ахборот технологияларидан фойдаланиш Ғарб тажрибаси таъсири остида бошланди.

Замонавий махсус педагогика фанида имконияти чекланган шахсларни ўқитишда ахборот технологияларидан фойдаланиш борасида етарлича изланишлар амалга оширилмаган. Шунингдек, таълим тизимини ахборотлаштириш ўқитувчига янги талаблар